

of lawful behavior of legal subjects as participants in public life;

– hermeneutic one – provides an emphasis on the expression of the will of legally competent subjects, materialized in the text of legal documents of a general and individual nature.

Keywords: *methodological approach, complex approach, dialectical approach, synergistic approach, anthropological approach, axiological approach, activity approach, hermeneutic approach.*

УДК: 340

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-132-138

Олександр ТАЛДИКІН[©]

кандидат юридичних наук, доцент

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ЙОГО ЗМІСТ

Розглянуто інформаційний суверенітет та його зміст. Наведено інтерпретацію цього поняття. Зазначено, що еволюція інформаційного суверенітету в сучасних умовах зазнає істотних змін. Розширено сферу розуміння інформаційного суверенітету відповідно до його змісту. Такий підхід дозволяє сприймати складові інформаційного суверенітету як окремі види суверенітету.

Ключові слова: *суверенітет, віртуальний суверенітет, інформаційний суверенітет, суверенітет у кіберпросторі, цифровий суверенітет.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, в умовах глобалізації суттєво змінюється роль держави, як політико-територіальної організації суспільства, Але мова йде не тільки про її функціональне призначення. Виникає новий правовий простір наддержавного характеру. Водночас реальний географічний простір, визначений державними кордонами, також набуває певних трансформаційних процесів. Зокрема, він доповнюється віртуальним простором мережі Інтернет, що, у свою чергу, впливає на доповнення розуміння інформаційної складової суверенітету держави, або інформаційного суверенітету. З іншого боку, активний розвиток цифрових технологій, глобальний доступ до мережі Інтернет, а також утворення та активна трансформація нейтронних мереж, штучного інтелекту не завжди позитивно сприймаються в аспекті реалізації правових норм, регулювання інформаційного простору за допомогою національного та міжнародного права.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Теоретичну основу статті склали ідеї та концепції, вироблені загальною теорією держави і права, конституційним правом, теорією міжнародного права та політологією. Сформульовані теоретичні узагальнення спиралися на наукові досягнення вітчизняних і зарубіжних авторів: К. Єфремової, К. Ісмайлова, М. Кельмана, І. Камінського та ін.

Безпосереднім підґрунтям роботи стали попередні праці автора зі спорідненої тематики: «Реальний суверенітет держави в умовах глобалізації» [1], «Реальний (абсолютний) суверенітет держави та його складові в умовах глобалізації» [2], «Суверенітет держави в умовах мережевого суспільства: деякі аспекти» [3] та ін.

Також на розуміння деяких аспектів проблематики суверенітету вплинули роботи інших вчених [4], [5].

Мета. Проте розуміння суверенітету залишається дискусійним та, з урахуванням складових його різновидів, потребує окремого уточнення.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблематики розуміння суверенітету в сучасній правовій науці займає особливе місце. Сучасне розуміння суверенітету держави відрізняється багатоманітністю та, крім правового або політико-економічного аспектів, нерозривно пов'язане із сучасними інтеграційними процесами як самої держави,

© О. Талдикін, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8681-5523>

alexall14@gmail.com

так і суспільства в цілому. Трансформація правового простору сьогодні має наддержавний характер, не обмежений територіальними кордонами, що, у свою чергу, обумовлюється не тільки існуванням міждержавних та наддержавних утворень, а й значним розширенням можливостей інтерактивної комунікації між різними суб'єктами права за допомогою новітніх інформаційних технологій та мережі Інтернет.

Зазначимо, що соціально-політичні цінності мережевого суспільства принципово відрізняються від цінностей класичної держави. У мережі кожний користувач вільний шукати та утворювати спільності за власними інтересами, має свободу робити власний вибір, але не здатний приймати рішення за інших. У таких умовах, коли роль старих демократичних ідеологій зазнає кризи, зростає значення інформаційного впливу на особу маніпулятивного характеру, за допомогою «Soft Power», що передбачає здатність досягати бажаних результатів впливу на основі неконтрольованого впливу на свідомість, добровільну участь, при формуванні симпатії та привабливості будь-якого явища та процесу [6].

Розглядаючи ризики з боку наддержавних суб'єктів стосовно їхнього впливу на суверенність сучасних держав, виникає необхідність привернути увагу на ще один важливий фактор, коли в цілому прогресивний розвиток засобів прямої та представницької демократії в сучасних державах співіснує зі зростанням впливу нелегітимних за своєю структурою та недемократичних за своєю діяльністю наддержавних суб'єктів [7, с. 50].

Реалізація суверенітету держави залежить не лише від дії загальних, історичних, соціологічних та міжнародно-політичних факторів [8]. Проблема самостійності прийняття рішень державою стосовно питань комунікації, інформативної сфери, правомірність поширення державного суверенітету на мережевий та віртуальний простір, створення дієвого механізму правової регуляції з урахуванням як норм національного законодавства, так і норм міжнародного права для захисту інформаційного віртуального простору від негативних зовнішніх впливів дає підстави говорити про інформаційний суверенітет.

На нашу думку, інформаційний суверенітет передбачає проведення незалежної інформаційної політики, контроль за інформаційними мережевими потоками за умови забезпечення свободи слова, права на приватність та права населення на отримання достовірної інформації [3].

Структура інформаційного суверенітету не відрізняється однорідністю. Так, К. Ісмайлов, Б. Бєлих, розкриваючи доктрину інформаційної безпеки в аспекті суверенітету, звертають увагу на деяку некоректність самого терміна, пояснюючи це монологічним характером інформації (повідомчий монолог). На їхню думку, варто говорити не про інформацію та інформативний простір, а про комунікацію та комунікативний простір (інтерактивний полілог) [9, с. 208].

На наш погляд, варто взяти за основу розширену інтерпретацію інформаційного суверенітету і серед структурних елементів, що у сукупності його складають, зазначити такі.

Цифрова складова: раніше ідея цифрового суверенітету асоціювалася з політикою авторитарних держав, де шляхом жорсткого контролю за інформаційними технологіями ці політичні режими намагалися захиститися від впливів глобалізованого світу [10, с. 7]. Однак збільшення впливу цифрових технологій на політику держав дало підстави розглядати проблему цифрового суверенітету в аспекті складової суверенітету інформаційного, адже бурхливий розвиток ринку цифрових технологій суттєво вплинув на якість забезпечення національної та міжнародної безпеки в умовах уже сформованого єдиного інформаційного простору.

Віртуальна складова. Розуміння її сутності останнього пов'язане із *суверенітетом у кіберпросторі*. Підходи до розуміння сутності кіберпростору в аспекті питань суверенітету держави різняться.

По-перше, це умовність кіберпростору, що виключає його юрисдикційність. З огляду на відкритість, доступність та повсюдність кіберпростору його слід розглядати як загальне надбання, що не підлягає суверенітету будь-якої держави або групи держав, на кшталт космічного простору [11].

По друге, кіберпростір не є визначеним місцем, це простір віртуальний, що знаходиться поза фізичним виміром і часом, проте водночас він може бути сферою застосування *кіберсили*, спроможної нести загрозу державному суверенітету [12, с. 6-7].

Він не може бути відокремленим від суверенітету, оскільки держави володіють суверенітетом над *кіберінфраструктурою*, що забезпечує його існування. Також має місце державна присутність у кіберпросторі за допомогою фінансової, банківської та інших систем.

Вважаємо, що проблема віртуального суверенітету суттєво ускладнюється технічними можливостями забезпечення з боку держави. Але нездатність встановити всеохоплюючий контроль над віртуальною реальністю не означає нездатності утворювати власні ресурсні його складові та захищати свої суверенні права щодо державних об'єктів у кіберінфраструктурі.

Питання визначення віртуального суверенітету пов'язане з проблемою утворення принципово нової влади – влади мережі, або *нетократії*, вплив якої автор докладно розглядав у попередніх роботах: «Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави: передумови виникнення» [13], «Нетократія в контексті теорії влади» [14].

Медійна складова в її класичному розумінні (радіо, телебачення, друковані ЗМІ), мабуть, є однією з найбільш реалізованих у плані технічних можливостей забезпечення функціонування власної структури, її можливостей стосовно пошуку, фільтрації, блокування та розповсюдження інформації. Проте захист інформаційного суверенітету в цій сфері повинен базуватися на законодавчій основі та відобразити напрацьовану стратегію розвитку [15, с. 12].

Одним із важливих елементів інформаційного суверенітету є його *інтелектуальна складова*. Як така вона охоплює різні сторони інтелектуального життя та різних суб'єктів – носіїв інтелекту. В умовах єдиного інформаційного простору, коли інформація є товаром, а роль результатів інтелектуальної діяльності набула неабиякого значення для розвитку суспільства і держави, актуальними, на нашу думку, постають такі проблеми:

- проблема інтелектуального суверенітету держави, що прямо залежить від рівня її інтелектуального потенціалу;
- проблема інтелектуального суверенітету народу, пов'язана з освітою та її відповідністю сучасним науковим знанням;
- проблема інтелектуального суверенітету окремих соціальних груп та людини в аспекті створення належних умов для розвитку їхніх інтелектуальних можливостей взагалі та інтелектуальної еміграції зокрема.
- проблема підходів до розуміння меж та перспектив подальшої трансформації штучного інтелекту та тих наслідків, що можуть суттєво вплинути на майбутнє в цілому.

Ідеологічна складова інформаційного суверенітету. Цілі, завдання та функції будь-якої сучасної держави базуються на певних теоретичних, свідомісних конструкціях, ідеологічних настановах тощо. Україна не є виключенням. Вона чітко окреслила основи домінуючої державної ідеології в Основному законі. Це, передусім, ідеї розбудови демократичної, соціально-орієнтованої та правової держави, де усі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах, мають право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, а народ виступає носієм суверенітету та єдиним джерелом влади [16].

Культурологічна складова інформаційного суверенітету. Будь-яка інтерпретація трансформаційних реалій розповсюдження інформації в сучасному світі в їхньому впливі на державний суверенітет не відкидає урахування культурологічних чинників суспільства, котрі ґрунтуються як на його цивілізаційній приналежності, так і на історичній спадщині та культурі.

Можна стверджувати, що в Україні культурологічну складову суверенітету закріплено у преамбулі Основного Закону, де підтверджено європейську ідентичність Українського народу, а також у статтях, де зазначається розвиток історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (ст. ст. 10-12, 35) [16].

Невід'ємною складовою інформаційного суверенітету виступає політичний імідж держави. На думку В. Данилова, позитивний політичний імідж знаходить свій прояв, по-перше, у вигляді високого рейтингу популярності його носія, а по-друге, в можливості впливу на громадську думку [17, с. 68].

На наш погляд, *іміджеву складову* інформаційного суверенітету слід розуміти як цілеспрямовано або стихійно сформований образ держави на основі соціально-психологічних, моральних та ціннісних аспектів розвитку суспільства, що відображає

ефективність державних структур, легітимність державної влади, авторитет на міжнародній арені, ступінь відкритості та об'єктивності у взаємовідносинах із суспільством, можливість ефективного громадського контролю над політикою держави та рівень патріотизму її населення.

Висновки. Сучасне розуміння суверенітету держави відрізняється багатоманітністю та, крім правового або політико-економічного аспектів, нерозривно пов'язане із сучасними інтеграційними процесами як самої держави, так і суспільства в цілому.

На нашу думку, інформаційний суверенітет передбачає проведення незалежної інформаційної політики, контроль за інформаційними мережевими потоками, за умови забезпечення свободи слова, права на приватність та права населення на отримання достовірної інформації

Вважаємо, що проблема віртуального суверенітету суттєво ускладнюється технічними можливостями забезпечення з боку держави. Але нездатність встановити всеохоплюючий контроль над віртуальною реальністю не означає нездатності утворювати власні ресурсні його складові та захищати свої суверенні права щодо державних об'єктів у кіберінфраструктурі.

Питання визначення віртуального суверенітету пов'язане з проблемою утворення принципово нової влади – влади мережі, або *нетократії*.

Одним із важливих елементів інформаційного суверенітету є його *інтелектуальна складова*. Як така вона охоплює різні сторони інтелектуального життя та різних суб'єктів – носіїв інтелекту. В умовах єдиного інформаційного простору, коли інформація є товаром, а роль результатів інтелектуальної діяльності набула неабиякого значення для розвитку суспільства і держави, актуальними, на нашу думку, постають такі проблеми:

– проблема інтелектуального суверенітету держави, що прямо залежить від рівня її інтелектуального потенціалу;

– проблема інтелектуального суверенітету народу, пов'язана з освітою та її відповідністю сучасним науковим знанням;

– проблема інтелектуального суверенітету окремих соціальних груп та людини в аспекті створення належних умов для розвитку їхніх інтелектуальних можливостей взагалі та інтелектуальної еміграції зокрема.

– проблема підходів до розуміння меж та перспектив подальшої трансформації штучного інтелекту та тих наслідків, що можуть суттєво вплинути на майбутнє в цілому.

Міжджеву складову інформаційного суверенітету слід розуміти як цілеспрямовано або стихійно сформований образ держави на основі соціально-психологічних, моральних та ціннісних аспектів розвитку суспільства, що відображає ефективність державних структур, легітимність державної влади, авторитет на міжнародній арені, ступінь відкритості та об'єктивності у взаємовідносинах із суспільством, можливість ефективного громадського контролю над політикою держави та рівень патріотизму її населення.

Список використаних джерел

1. Талдикін О. В. Реальний (абсолютний) суверенітет держави та його складові в умовах глобалізації. *Проблеми правового регулювання общественных отношений: теория, законодательство, практика : сб. материалов Международной научно-практ. конф. (г. Брест, 23–24 нояб. 2018 г.)*. Брест, 2018. С. 180–183.

2. Талдикін О. В. Реальний суверенітет держави в умовах глобалізації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3(94). С. 65–70.

3. Талдикін О. В. Суверенітет держави в умовах мережевого суспільства: деякі аспекти. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VI Міжнародної науково-практ. конф. (м. Дніпро, 11 бер. 2022 р.)*. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 111–112.

4. Leheza Y., Nalyvaiko L., Sachko O., Shcherbyna V., Chepik-Trehubenko O. Principles of law: Methodological approaches to understanding in the context of modern globalization transformations. *Ius Humani. Law Journal*. 2022. No. 11(2). P. 55–79. URL: <https://www.iushumani.org/index.php/iushumani/article/view/312>.

5. Nalyvaiko L., Ilkov V., Verba I., Kulnich O., Korovaiko O. Specific features of the legal regulation of prosecution for contempt of court: judicial rules established in different countries. *Political Questions*. 2022. No. 40(74). P. 393–409. Doi : doi.org/10.46398/cuestpol.4074.21.

6. Nye J. S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York : Basic Books, 1990. 370 p.

7. Кельман М., Коваль І., Кельман Р. До питання, чи справді державні суверенітети втрачають свою ментальність? *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки*. 2020. Т. 7. № 1. С. 49–53.

8. Прієшкіна О. В., Авдєєв О. Р. Політико-правова доктрина державного суверенітету в умовах глобалізації. *Соціальний калейдоскоп*. 2020. Т. 1. Вип. 4. С. 77–87. URL: <https://socialcaidoscope.org.ua/index.php/journal/article/view/19/16>.
9. Ісмаїлов К. Ю., Бєлих Д. В. Інформаційний суверенітет і доктрина інформаційної безпеки України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 206–209.
10. Єфремова К. В., Шматков Д. І., Кохан В. П. та ін. Базові аспекти цифровізації та їх правове забезпечення : монографія ; за ред. К. В. Єфремової. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 180 с.
11. The National Strategy to Secure Cyberspace. 2003. 60 p. URL: <https://www.energy.gov/sites/prod/files/National%20Strategy%20to%20Secure%20Cyberspace.pdf>.
12. Камінський І. І. Концепція державного суверенітету в контексті застосування кіберсили. *Альманах міжнародного права*. 2017. Вип. 16. С. 3–10.
13. Талдикін О. В. Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави: передумови виникнення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. Спец. вип. № 1. С. 136–149.
14. Талдикін О. В. Нетократія в інформаційному суспільстві: спроба класифікації в контексті теорії влади. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 135–142.
15. Задерейко А. В., Троянський А. В., Чечельницький В. Я. Проблемные аспекты защиты информационного суверенитета государства и перспективы его защиты в Украине. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 10–13. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2017/3.pdf.
16. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Данилов В. Особливості формування політичного іміджу держави. *Політичний менеджмент*. 2009. № 2. С. 67–72.

Надійшла до редакції 15.05.2023

References

1. Taldykin, O. V. (2018) Realnyi (absolutnyi) suverenitet derzhavy ta yoho skladovi v umovakh hlobalizatsii [The real (absolute) sovereignty of a state and its warehouses in the minds of globalization]. *Problemy pravovogo regulirovaniya obshchestvennykh otноsheniі: teoriya, zakonodatelstvo, praktika : sb. materialov Mezhdunarodnoy nauchno-prakt. konf.* (g. Brest, 23–24 noyab. 2018 g.). Brest. pp. 180–183. [in russ].
2. Taldykin, O. V. (2018) Realnyi suverenitet derzhavy v umovakh hlobalizatsii [The real sovereignty of the state in the conditions of globalization]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. Special Issue № 3(94). pp. 65–70. [in Ukr.].
3. Taldykin, O. V. (2022) Suverenitet derzhavy v umovakh merezhevoho suspilstva: deiyaki aspekty [State sovereignty in the network society: some aspects]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty : materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-prakt. konf.* (m. Dnipro, 11 ber. 2022 r.). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. pp. 111–112. [in Ukr.].
4. Leheza, Y., Nalyvaiko, L., Sachko, O., Shcherbyna, V., Chepik-Trehubenko, O. (2022) Principles of law: Methodological approaches to understanding in the context of modern globalization transformations. *Ius Humani. Law Journal*. No. 11(2). pp. 55–79. URL: <https://www.iushumani.org/index.php/iushumani/article/view/312>.
5. Nalyvaiko, L., Ilkov, V., Verba, I., Kulnich, O., Korovaiko, O. (2022) Specific features of the legal regulation of prosecution for contempt of court: judicial rules established in different countries. *Political Questions*. No. 40(74). pp. 393–409. Doi: doi.org/10.46398/cuestpol.4074.21.
6. Nye, J. S. (1990) Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York : Basic Books. 370 p.
7. Kelman, M., Koval, I., Kelman, R. (2020) Do pytannia, chy spravdi derzhavni suverenitety vtrachaiut svoiu mentalnist? [To the question, are state sovereignties really losing their mentality?]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Seriya : Yurydychni nauky. Vol. 7. № 1. pp. 49–53. [in Ukr.].
8. Priieshkina, O. V., Avdieiev, O. R. (2020) Polityko-pravova doktryna derzhavnogo suverenitету v umovakh hlobalizatsii [Political and legal doctrine of state sovereignty in the conditions of globalization]. *Sotsialnyi kaleidoskop*. Vol. 1. Issue 4. pp. 77–87. URL: <https://socialcaidoscope.org.ua/index.php/journal/article/view/19/16>. [in Ukr.].
9. Ismailov, K. Yu., Bielykh, D. V. (2019) Informatsiyni suverenitet i doktryna informatsiynoi bezpeky Ukrainy [Information sovereignty and the doctrine of information security of Ukraine]. *Porivnialno-analitychne право*. № 1. pp. 206–209. [in Ukr.].
10. Yefremova, K. V., Shmatkov, D. I., Kokhan, V. P. ta in. (2021) Bazovi aspekty tsyfrovizatsii ta yikh pravove zabezpechennia [Basic aspects of digitization and their legal support] : monohrafiia ; za red. K. V. Yefremovoi. Kharkiv : NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy. 180 p. [in Ukr.].
11. The National Strategy to Secure Cyberspace. 2003. 60 p. URL: <https://www.energy.gov/sites/prod/files/National%20Strategy%20to%20Secure%20Cyberspace.pdf>.
12. Kaminskyi, I. I. (2017) Kontseptsiiia derzhavnogo suverenitету v konteksti zastosuvannia kibersyly [The concept of state sovereignty in the context of the use of cyber power]. *Almanakh mizhnarodnoho prava*. Issue 16. pp. 3–10. [in Ukr.].
13. Taldykin, O. V. (2012) Netokratia yak chervovi faktor kryzy instytutu natsionalnoi derzhavy:

peredumovy vynyknennia [Netocracy as another factor in the crisis of the nation-state institution: prerequisites for its emergence]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Spets. vyp. № 1. pp. 136–149. [in Ukr.].

14. Taldykin, O. V. (2013) Netokratiia v informatsiinomu suspilstvi: sproba klasyfykatsii v konteksti teorii vlady [Netocracy in the information society: an attempt at classification in the context of the theory of power]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 1. pp. 135–142. [in Ukr.].

15. Zadereyko, A. V., Troyanskiy, A. V., Chechelnitkiy, V. Ya. (2017) Problemnyye aspekty zashchity informatsyonnogo suvereniteta gosudarstva i perspektivy yego zashchity v Ukrainie [Problematic aspects of protecting the information sovereignty of the state and the prospects for its protection in Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 2. pp. 10–13. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2017/3.pdf. [in russ].

16. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. [in Ukr.].

17. Danylov, V. (2009) Osoblyvosti formuvannia politychnoho imidzhu derzhavy [Peculiarities of the formation of the political image of the state]. *Politychnyi menedzhment*. № 2. pp. 67–72. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksandr Taldykin. Information sovereignty and its content. The article discusses information sovereignty and its content. Its interpretation is given. It is noted that the evolution of information sovereignty in modern conditions is undergoing significant changes. The scope of understanding of information sovereignty has been expanded in accordance with its content. This approach allows us to perceive the components of information sovereignty as separate types of sovereignty.

In modern conditions of the development of the information society, in the conditions of globalization, the role of the state as a political and territorial organization of society is changing significantly, but it is not only about its functional purpose. A new legal space of a supranational character is emerging. At the same time, the real geographical space, defined by state borders, also acquires certain transformational processes. In particular, it is complemented by the network, virtual space, which in turn affects the addition of the understanding of the informational component of state sovereignty, or informational sovereignty. At the same time, the active development of digital technologies, global access to the Internet, as well as the formation and active transformation of neutron networks and artificial intelligence, are not always positively perceived in terms of the implementation of legal norms, regulation of the information space with the help of national and international law.

The study of issues, the understanding of sovereignty in modern legal science occupies a special place. The modern understanding of state sovereignty is multifaceted and, in addition to legal or political-economic aspects, is inextricably linked with modern integration processes of both the state itself and its society as a whole. The transformation of the legal space today has a supranational nature, not limited by territorial boundaries, which, in turn, is determined not only by the existence of interstate and supranational entities, but also by a significant expansion of the possibilities of interactive communication between various legal subjects with the help of the latest information technologies and networks Internet.

The modern understanding of state sovereignty is multifaceted and, in addition to legal or political-economic aspects, is inextricably linked with modern integration processes of both the state itself and its society as a whole.

In our opinion, information sovereignty involves the implementation of an independent information policy, control over information network flows, under the conditions of ensuring freedom of speech, the right to privacy and the right of the population to receive reliable information

We believe that the problem of virtual sovereignty is significantly complicated by the technical possibilities of provision by the state. But, the inability to establish comprehensive control over virtual reality does not mean the inability to form its own resource components and protect its sovereign rights regarding state objects in the cyber infrastructure.

The question of defining virtual sovereignty is connected with the problem of the formation of a fundamentally new power – network power, or netocracy.

One of the important elements of information sovereignty is its intellectual component. In itself, it covers various aspects of intellectual life and various subjects – bearers of intelligence. In the conditions of a unified information space, when information is a commodity, and the role of the results of intellectual activity has acquired great importance for the development of society and the state, the following problems, in our opinion, are relevant:

- the problem of intellectual sovereignty of the state, which directly depends on the level of its intellectual potential;
- the problem of intellectual sovereignty of the people, related to education and its correspondence to modern scientific knowledge;
- the problem of intellectual sovereignty of individual social groups, and people, in the aspect of creating appropriate conditions for the development of their intellectual capabilities in general and intellectual emigration in particular.
- the problem of approaches to understanding the limits and prospects of further transformation of artificial intelligence, and those consequences that can significantly affect the future as a whole.

The image component of information sovereignty should be understood as: its purposefully or spontaneously formed image of the state, based on socio-psychological, moral and value aspects of the development of society, which reflects the effectiveness of its state structures, the legitimacy of state power,

authority in the international arena, degrees of openness and objectivity in relations with society, the possibility of effective public control over state policy and the level of patriotism of its population.

Keywords: *sovereignty, virtual sovereignty, information sovereignty, sovereignty in cyberspace, digital sovereignty.*

УДК 342.722.1

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-138-150

Ольга ЯДЛОВСЬКА ©

кандидат історичних наук, доцент

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ АЗІЇ: НА ШЛЯХУ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ ДО ПОМ'ЯКШЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ДИСБАЛАНСУ

У статті розглянуто тенденції еволюції та розвиток гендерної політики у мусульманських країнах Західної Азії – Ірак, Ісламська Республіка Іран, Королівство Саудівська Аравія, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Туреччина, Республіка Азербайджан. Проаналізовано Конституції зазначених країн з огляду на статті, що захищають питання рівності прав жінок та чоловіків, а також відповідне законодавство щодо гендерних квот представництва жінок в парламенті та органах влади, змін у доступі до освіти та робочих місць, в окремих країнах законодавство закріплює можливість жінок діяти самостійно (без супроводу чоловіка, батька, брата) в суспільному та повсякденному житті. Зроблено висновок, що законодавчі ініціативи у більшості країн досліджуваного регіону мають декларативний характер та реалізуються опосередковано. Причинами такого гендерного дисбалансу вважаємо непослідовну державну політику з боку керівництва країн, а також догматизм та сталість звичаєвого права та особливостей культурно-релігійних традицій, які базуються на патріархальному дискурсі. Водночас визначено, що позитивні зміни у забезпеченні прав жінок прослідковано у сфері освіти, у діяльності неурядових правозахисних організацій та забезпеченні права жінки на працю.

Ключові слова: *гендер, гендерна паритетність, гендерна нерівність, гендерне законодавство, гендерна політика, країни Західної Азії, мусульмани.*

Постановка проблеми. У традиційній мусульманській родині дівчата та хлопчики виховуються по-різному, найчастіше в родинній та соціальній площині є сегрегація двох статей. Історично простежується, що періоди жіночої емансипації то змінюються періодом повернення до «джерел ісламу», то традиційного ставлення. Водночас наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. під впливом модернізації та завдяки законодавчим реформам юридичний статус жінки у більшості мусульманських держав змінився, соціальні взаємини між жінкою та чоловіком втратили поступово набувають паритетності. Жінки дізнаються про свої права, почали здобувати освіту та оплачувану роботу, з огляду на економічні та фінансові потреби сім'ї.

Регіон Західної Азії суттєво відрізняється у питаннях гендерної політики від європейської та американської практик гендерних ініціатив і переважно знаходиться на початковому етапі розвитку. Для цього регіону характерними є гендерна дискримінація, гендерні стереотипи, стигматизація тощо. Проте протягом останніх десятиріч низка країн західноазійського регіону здійснили практичні кроки щодо забезпечення рівноправності жінок та чоловіків. Одночасно у субрегіоні виділяють країни, які мають істотні відмінності у гендерній політиці – на більш високому рівні в Азербайджанській Республіці, і дещо нижче за Азербайджан, проте вище по західноазійському регіону – у Туреччині. Загалом країни Західної Азії перебувають на шляху поступового подолання гендерної дискримінації та пом'якшення гендерного дисбалансу, впроваджуючи гендерно чутливе законодавство, проводячи реформи в освіті та зміни в соціальному житті.

Мета: дослідити законодавства щодо забезпечення гендерної рівності в країнах

© О. Ядловська, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5660-2057>

yadlovska54@ukr.net